

Volquart Pauls, er et Tilbageblik over Selskabets Virksomhed, der har omfattet en grundlæggende Manuscriptfortegnelse (H. Ratjen: Verzeichnis der Handschriften der Kieler Universitätsbibliothek, welche die Geschichte der Herzogthümer Schleswig und Holstein betreffen), Publication af Kildeskrifter (Quellen-sammlung der S. H. L. Gesellschaft für vaterländische Geschichte) og Udgivelse af Brevstof (Urkundensammlung der S. H. L. Gesellschaft, og S. H. L. Regesten und Urkunden), endelig et Tidsskrift eller en Række hinanden afløsende Tidsskrifter (Archiv für Staats- und Kirchengeschichte der Herzogthümer S. H. L. und der angrenzenden Länder und Städte 1833 ff., Nordalbingische Studien 1844 ff., Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer S. H. L. 1858 ff., Zeitschrift der Gesellschaft für die Geschichte der Herzogthümer S. H. L. 1870 ff.) — et anseeligt Stykke Arbejde, ikke mindst naar man betænker, at det forløbne Hundredeaar har været fuldt af Strid og Omvæltninger og Trængsler for Holsten og Slesvig, et stort Arbejde uden større Brud i Sammenhængen, skønt de ydre Forhold skulde kunne give al Anledning dertil. Et ejendommeligt Forhold i Selskabets Historie er de hyppige Sekretærskifter, der for en Del har været betinget af, at Professorerne i Kiel er Trækfugle, der efter en Tids Forløb drager til andre Universiteter. Man kunde vente, at dette Forhold vilde svække Selskabets Virken, og det har nogle Gange været Tilfældet, men man kan ogsaa constatere, at ny Folk har bragt ny Energi ind i Arbejdet; det var jo ikke ringe Folk, der i kortere eller længere Tid havde Styret — Michelsen, Waitz, Nitzsch, Usinger, Fischer-Benzon, Rachfahl, v. Hedemann-Heespen og A. O. Meyer. Pauls beretter klart og præcist om, hvad hver Sekretær har udrettet for Selskabet, saaledes som det er hans Opgave i dette Skrift. Dybere Perspektiv i Billedet vil vi vente i den Fremstilling af det historiske Arbejdes almindelige Historie i Hertugdømmerne, som er bebudet fra hans Haand. E. J.

Louis Bobé: *Moritz Hartmann og Danmarks Forbindelser med Republikken Venedig* (1933) er en Beretning om en mærkelig Æventyrer, Holstener af Fødsel og dansk Søofficer, der gik i venetiansk Tjeneste og — sammen med en Del andre Danske, Norske og Holstenerne forøvrigt — i 1680'erne og 1690'erne deltog i Tyrkerkrigene i Grækenland. Moritz Hartmann har gjort sig uforglemmelig i Danmark ved efter det sørgelig berømte Bombardement paa Akropolis i September 1687 at sikre sig som Trofæ to Metopéhoveder fra Parthenons Gavl, som han sendte hjem

til den danske Konge, og som nu findes i Nationalmuseets Antiksamling, hvor de hører til det samlede Museums værdifuldste Skatte. Man vidste fra Kunstkammerets Protokol, at de var »fremskicket af Capitain Hartmand fra Athenen Anno 1688«, og Arkæologen P. O. Brøndsted paaviste i 1830, at de stammede fra Parthenon og ikke, som Protokollen opgiver, fra Dianatemplet i Efesos; men det er Dr. Bobés Fortjeneste at have udredt, hvem denne Kaptajn egentlig var. Hjemvendt fra Morea sendtes han i 1689 af det Ostindiske Kompagni som Guvernør til Trankebar for at slutte Fred med Stormogulen i Surate; ogsaa Skildringen af denne Rejse, der endte sørgeligt med Skibsforlis og Proces, er bygget paa hidtil ubenyttet Kildemateriale. Hartmann døde i 1695 kun 38 Aar gammel ombord paa den venetianske Flaade i Arkipelagos, under Deltagelse i en ny Tyrkerkrig. I hans Fødeby Heiligenhafen opsatte hans Arvinger et Epitafium over ham med Portrætbuste af den berømte Billedhugger Th. Quellinus.

I et Tillæg har den lærde Forfatter samlet en Mængde Oplysninger om andre Danskes Ophold i Venedig, fra Erik af Pomern til Frederik IV. Værket, der er udsendt paa Foranstaltning af Generalkonsul Hj. Hartmann, fremtræder i en sjælden smuk Udstyrelse, dog næsten over-illustreret. P. N.

Elisa Recke (1754—1833) efterlod ved sin Død 18 Bind Dagbøger. Af disse har tidligere kun et Uddrag været kendt, et Diktat til en Tjener. Ved et heldigt Tilfælde er nu to af Originalerne dukket op og bleven udgivet: *Elisa v. d. Recke, Mein Journal. Elisas neuaufgefundene Tagebücher aus den Jahren 1791 und 1793—95*. Hrsg. und erläutert von Johs. Werner (Lpz. 1927), tilmed to som har særlig Interesse for os, fordi de bl. a. omhandler Forfatterindens Bekendtskab med Friedrich Christian af Augustenborg og i Tilslutning hertil med den holstenske Kulturkreds.

Elisa lærte Hertugen at kende i Pymont 1791 ved en Visit, som han aflagde hos hendes Søster, Hertuginen af Kurland; hun deltog i de intime Aftener som Hertugen arrangerede, idet han lod en af sine gamle Lærere fra Universitetet i Leipzig holde populærfilosofiske Forelæsninger med tilhørende Samtaler (t. Eks. om den filosofiske Stolthed ∴ om Aandsaristokrati). Hun beundrer trods sin egen Skepsis Hertugens ædle Optimisme m. H. t. Menneskeslægtens Udviklingsmuligheder, ligeledes hans gode Vilje til at være venlig, skønt hans Stivhed gjorde ham det vanskeligt. Da hun 1794 efter Indbydelse besøgte Hertugen paa Graasten og Als, fik hun Lejlighed til at beundre Danmarks